

מבושל היטב

המאה ה־21 נפתחה בגל של הונאות חשבונאיות בהיקפים של מיליארדי דולרים, נמשכה בבישולי דוחות שהתגלו בעקבות משבר הסאב־פריים - וגם בימים אלו ממש נחשפים בישולים נוספים < יהודה ברלב

"יזמה חשבונות מזויפים מודפסים, מבושלים בצורה אמנותית בכוונה להטעות ולהוליך שולל"¹

בתחילת המאה הנוכחית עבר עולם החשבונאות גל של אירועי הונאות, שעיקרם דיווחים כוזבים בדוחות הכספיים. להלן דוגמאות אחדות, בקצרה.

Waste Mangement. מנהלי החברה קבעו לעצמם יעדי רווח, וכאשר רווחי החברה לא גדלו בקצב משיביע רצון פעלו בדרכים חשבונאיות ל"שיפור" תוצאות החברה, כולל: מניעת רישום פחת על משאיות לפינוי אשפה, שבבעלות החברה; קביעת ערך שייר לנכסים של החברה, כאשר בפועל לא היו לנכסים ערך שייר כלשהו; אי רישום הוצאות למחיקת עלויות של פרויקטים הפסדיים לפיני והטמנה; היוון הוצאות שונות ועל ידי כך הפיכתן לנכסים במאזני החברה.

אנרון. בשנים 1996-2001 העניק הבי"טאון "פורצ'ן" מדי שנה לחברה את התואר "החברה האמריקנית החדשנית ביותר". מנהלי החברה, שהתמחתה בתחום האנרגיה, פעלו באופן שיטתי להסתיר חובות מהותיים ביותר של החברה בעזרת שימוש בתאגידים למטרות מיוחדות, ובין היתר עשו בהם שימוש למטרות הבאות:

רכישות נכסים של אנרון במיליארדי דולרים, תוך רווחים לחברה, כאשר בפועל מדובר על הלוואות; רכישות של מניות של אנרון, על מנת להעלות את מחיר השוק שלהן; רישום רווחים מהוונים של עסקאות עתידיות, כולל עסקאות ארוכות טווח. בעוד הרשות לניירות ערך האמריקאית אישרה מדיניות חשבונאית זו להסכמים על חוזה

רו"ח יהודה ברלב, ברלב ושות' - ביקורת חקירתית. צילומים: משה פרידן, אילן ברונר ופריץ כהן, לע"מ

גז עתידיים, הרי שהחברה לקחה אישור זה לעסקאות עתידיות בתחומים אחרים, על מנת לעמוד ביעדי הרווח שצפו למניותיה.

וורלדקום. מחיר המניה של החברה צנח כתוצאה מעצירת אסטרטגיית הצמיחה שלה, ובכלל זה מניעת המיזוג עם חברת ספרינט על ידי הרשויות האמריקניות. הבנקים לחצו על מנכ"ל החברה לכסות את פערי הבטחון נות האישיים שלו, שנוצרו בהלוואות שהבטחונות להן התבססו על מניותיו בחברה. המנכ"ל שכנע את מועצת המנהלים של החברה להעניק לו הלוואות וערבויות בסך למעלה מ־400 מיליון דולר, על מנת למנוע מכירת כמויות ניכרות ממניותיו בחברה, שכן הדבר יביא לירידה נוספת במחיר המניה.

אסטרטגיה זו נכשלה, וכדי להסוות את הקטנת הרווחים ולשמור על מחיר המניה של החברה נקטו מנהלי החברה בשיטות חשבר נאיות "יצירתיות", שכללו רישום עלויות קווי תקשורת כנכסים במקום כהוצאות וניכוח רווחים באמצעות רישומי הכנסות "לא משיכות" שלא היו.

טייקו אינטרנשיונל. מנכ"ל החברה, יועצה הכלכלי ויועצה המשפטי הורשעו ברישומים כוזבים בספרי החברה, על מנת להסתיר משיכות, הלוואות והוצאות פרטיות שנלקחו מהחברה בדרכים שונות, כולל:

תשלומים למטרות פרטיות - רכישות דירות ובתי יוקרה, תכשיטים ואף מסיבת יום הולדת לאשת המנכ"ל באיטליה במי ליוני דולרים; הלוואות ליועץ המשפטי ללא אישורים מתאימים; מתן שוחד לדירקטור רים ולעובדים מסוימים בחברה, על מנת לשמור על חשאיות הרישומים הכוזבים; רכישת יצירות אמנות על ידי החברה, שיועדו לבית המנכ"ל; משכורות ובנוסים לא מור"שים למנהלים. טענות ההגנה של המנכ"ל היו ששום דבר לא נעשה בהסתר והכל רשום בספרי החברה, ולכן לא מדובר כאן על

מעשים פליליים עם כוונות זדון.

Health South Corporation. בישול הספרים של החברה נחשף אחרי שמנכ"ל החברה מכר מניות של החברה בסכום של 75 מיליון דולר מספר ימים לפני שדיווחה על הפסד גדול. המכירה הביאה לחקירת הרישום שומים החשבונאיים של החברה וחשפה התנהגות פלילית של מנהליה, שכללה: הוראות של מנכ"ל החברה לבכירים לזייף את דוחות ההכנסות של החברה על מנת לעמוד בציפיות המשקיעים ולשלוט על מחירי מניות החברה. הבכירים מצאו דרכים יצירתיות לרישום הכנסות שלא היו קיימות; הדיווחים הכוזבים נמשכו שבע שנים עד לחשיפתם; בנקודת זמן מסוימת מיסי החברה, שהתבססו על הרווחים הכוזבים, היו גבוהים מהרווחים האמיתיים; רישומי הכנסות כנגד נכסים והעלאת שווי הנכסים בדוחות הכספיים מעל 10%.

Freddie Mac היתה חברת משכנתאות שעסקה במסחר ובתיווך של איגוח המשכנתאות בארה"ב. דוחות החברה עברו מניפולציה על מנת לעמוד בציפיות המשקיעים לרווחים, כולל: דיווח על רווחים של מיליארדי דולרים, שלא היו, כחלק ממדיניות החברה להגדלת הרווחים המדווחים בכל מחיר; מניפולציה בדיווחים על עתודות להשאת רווחים; רישומים של רווחים על עסקאות גידור עתידיות והעברת רווחים בין תקופות שונות, על מנת להצביע על גידול, או יציבות בביצועי החברה.

גל הסאב־פריים

הגל הבא, אחרי חשיפת ההונאות החשבוונאיות של ראשית המאה ה־21, נחשף במשבר הסאב־פריים ב־2008. בעוד הגל הקודם הביא למשבר הכלכלי של 2002, שהרי בגל של 2008 השתלשלות האירועים

הגל של 2008 והגל שלאחריו חשפו גם את חולשותיה של חקיקת סרבנס-אוקסלי שנחקקה בארה"ב ב-2002 והתפשטה לתקינה מחייבת לחברות ציבוריות במדינות רבות בעולם, כולל בישראל, וכן של תקינת IFRS שאף היא זכתה למקום של כבוד בהצגת הדוחות הכספיים של חברות ציבוריות ברחבי העולם

גיאוגרפיים שונים, ממלאים ספרים ומאמרים רבים וזוכים לכותרות בעיתונים הכלכליים. ננסה בתמצית לשפוך אור על חלק מהאירועים, בשנים 2014-2017, לפי שנת חשיפתם או הפסיקה בעניינם.

שנת 2014

ססקו. מקור בחברה חשף דיווחים על רווחים מנופחים, כתוצאה מתשלומי ספקים לחברה לקידום מכירות של מוצריהם. החברה, שהיא הרשת הקמעונאית הגדולה בבריטניה, היתה נתונה לחקירות שנגעו גם למניפולציות החשבונאיות הבאות:

רישום מראש של הכנסות מתקבולים של ספקים, שהתבססו על מכירות מוצריהם ברשת. כתוצאה מכך הוכר הרווח מתקבולי ספקים, כאשר למעשה בהתחשבות לאורך השנה לא היה מקום לרווחים אלה; יצירת לחץ על הספקים להגדלת תשלומיהם

כאשר ברקע לאירועים הבאים, שאנו חווים מדי שנה, עומדות תקנות מחמירות יותר ולעיתים אף נוקשות יותר, זה הזמן להביא פעם נוספת את אמרתו של לנין: "אף לא אחד מהכללים של בקרה, דיווח של דוחות כספיים, עריכת מאזנים לפי פורמט מוגדר, ביקורת מוסמכת של חשבונות וכך – אשר נוצרים על ידי פרופסורים ובעלי תפקידי דים ציבוריים, בעלי כוונות טובות, ומתוך רצון להגן ולשמור את התדמית החיובית של הקפיטליזם – משיגים את המטרות לשמן נוצרו, מאחר שרכוש פרטי הוא במחסור"⁴. או, במילים אחרות: "מה הועילו חכמים בתקנתם"⁵.

אם נבחן שערוריות דיווח חשבונאיות בשנים 2014-2017 נראה, כי עולם כמנהגו נוהג, אף אם רק בשוליים של הפעילות העסקית, גם על ידי גופים עסקיים גדולים ומשמעותיים. אירועים אלה שחוזרים על עצמם בחברות שונות, בנסיבות שונות ובאזורים

היתה הפוכה – המשבר של הסאב־פריים הוביל לחשיפה של תרגילים חשבונאיים לא־לגיטימיים, כאימרתו של ווארן באפט: "רק כשהגאות נסוגה, באפשרותך לגלות מי שוחה בעירום"².

הגל של 2008 והגל שלאחריו חשפו גם את חולשותיה של חקיקת סרבנס-אוקסלי שנחקקה בארה"ב ב-2002 והתפשטה לתקינה מחייבת לחברות ציבוריות במדינות רבות בעולם, כולל בישראל³, וכן של תקינת IFRS (International Financial Reporting Standard) שאף היא זכתה למקום של כבוד בהצגת הדוחות הכספיים של חברות ציבוריות ברחבי העולם.

בהתבסס על ניסיון אישי ופרויקטים רבים בתחום הביקורת החקירתית של דוחות כוזבים, הרי שלדעתי, החקיקה והתקנות שהתווטפו מאז שנת 2002, המתבססות על סרבנס אוקסלי ועל IFRS, מקלות היום על ביצוע הונאות ניהוליות של "בישול ספרים".

בים ודחיית הפסדים.

Valeant Pharmaceuticals Inter-national. חברת תרופות מובילה. בדוחות השנתיים האשימה החברה את מנהליה הבכירים בכך שגרמו למניותיה ליפול והעימדו את החברה בסכנה של חדלות פירעון. בדוחות נאמר: "החברה החליטה שהסגנון של ראשי החברה, בסביבה מבוססת ביצועים, בה הוצבו מטרות מאתגרות והשגת המטרות היה המפתח לציפייות, ייתכן שהביא לגורם שהביא להכרה לא נאותה בהכנסות החברה". החברה הוסיפה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח, הגילוי והפרוצדורות החשבונאיות לא היתה אפקטיבית עקב קיום חולשות מהותיות.

החברה ספגה קיתונות של רותחין על מדיניותה האגרסיבית של השתלטות על חברות תרופות ומוצרים רפואיים. החברה שילבה את התרופות בתוך מכירותיה ושרתת האספקה שלה, ואז העלתה מחירי מוצרים רפואיים אלו יחד עם מוצריה שלה הדומים להם. כל סבבי ההשתלטות של החברה יצרו לחץ להשגת תוצאות כספיות חיוביות ועמידה ביעדים שאפתניים עד בלתי אפשריים.

שנת 2016

בנק וולס פארגו. הבנק בנה לעובדיו תוכנית תמריצים ליצירת חשבונות חדשים וגיוס לקוחות חדשים. כתוצאה מכך נוצרו בבנק מעל 1.5 מיליון חשבונות עו"ש וחיס"כ כון ו-500 אלף כרטיסי אשראי, שלקוחותיו מעולם לא אישרו. גילוי הפרשה הוביל לפיטוריהם של כמעט 5,300 עובדים והפרשות לצורך החזרים ללקוחות, על עמלות שנגבו על חשבונות הלקוחות שמעולם לא רצו בהן. בעקבות השערורייה, פחתו באופן דרמטי בקשות לכרטיסי אשראי ולפתיחת חשבונות עו"ש בבנק. כמה מדינות וערים ברחבי ארה"ב סיימו יחסיהם העסקיים עם החברה. בדוח החקירה שפרסמה מועצת המנהלים של וולס פארגו הועלו האשמות, בעיקר נגד יו"ר ומנכ"ל הבנק, שלא הגיב בזמן לטענות על פעולות לא-תקינות באגף השירותים לצרכן ולא התייחס לטרונות של מנהלים לפיהן מטרות המכירה שהוצבו בלתי אפשריות. עוד נמסר בדוח, כי מנהלת האגף

כרטיסים לקוי תקשורת לטלפונים ניידים, שנמכרו דרך צדדים שלישיים. עם הפרסום על הרווחים המנופחים ירד שווי מניות ב-30% ונמחקו 9 מיליארד דולר משווי השוק של החברה.

בנק הוותיקן. הבנק נחשף לשערוריות חוזרות ונשנות ב-20 השנים האחרונות, כולל היותו צינור להעברות כספים לגורמים עלומים. פעולותיו בוצעו תחת מסך עשן סמיך, ללא שקיפות, למעט לקבוצה מצומצמת מאוד. פעולות אלה אמנם עברו ביקורת חשבונאיות, אולם בהוראת האפיפיור עצמו הובאו גורמים חיצוניים, על מנת להוציא החוצה את הכביסה המלוכלכת ולחשוף פעולות מרמה שבוצעו בחסות הבנק.

שנת 2015

טושיבה. החברה הודתה שניפחה את רווחיה בקרוב ל-2 מיליארד דולר במשך שבע שנים. לפי דוח החקירה, לחברת טושיבה היתה תרבות תאגידית שלא ניתן היה לחלוק עליה ונכפה על עובדים לבצע חשבונאות לא תקינה על ידי דחיית דוחות הפסד, או העברה של הוצאות מסוימות לשנים מאוחרות יותר. עוד עלה מהדוח, כי מנהלי החברה לחצו על החטיבות העסקיות שלה לעמוד ביעדים קשים עד בלתי אפשריים, וידעו שהדיווחים של החטיבות העסקיות על עמידה ביעדים אלה מתבססים על דיווחים של רווחים כוזב

הביאה לעזיבתם ולקיטון בהכנסות שהוכרו מראש ושחייבו את מחיקתם; המירוץ להגדלת חנויות נוספות ולשטחי המכירות יצר עלויות תפעול נוספות שנרשמו כחלק מהנכסים והקטנת הוצאות התפעול האמיתיות. הפתיחה בחקירות, פנימיות וחיצונית, הביאה לצניחה של 50% בשווי השוק של החברה.

אולימפוס. במשך למעלה מ-13 שנה מסרה החברה, שמרכזה ביפן, דיווחים כוזבים במטרה להסתיר הפסדים מהשקעות כושלות שביצעה מסוף שנות ה-80 ואילך; העברות כספים לכיסוי הפסדים של השקעות כושלות של החברה; תשלומים מפוקקים, ככל הנראה לארגוני פשיעה ביפן. שבוצעה בתאגיד יפני והעלתה שאלות רבות לגבי הממשל התאגידי ביפן בכלל.

Penn West Petroleum. החברה רשמה ודיווחה על הוצאות תפעוליות במאות מיליוני דולרים כעל הוצאות הוניות שהועמסו על רכוש, מפעלים וציוד שנועדו להפחתה על פני שנים, אם בכלל.

Etihad Etisalat. אחת מחברות התקשורת הגדולות בערב הסעודית, הפועלת תחת שם המותג Mobily. החברה נאלצה לרשום מחדש, למעלה משנתיים אחורה, את הכנסותיה וזאת לאחר הכרה שגויה בהכנסות מראש של השכרת קווי תקשורת; הכרה מראש בהכנסות ממבצעי קידום מכירות של

(ספרים מבוסלים).

2. Only when the tide goes out do you discover who's been swimming naked.
3. חוזר ח-2175-06 של הפיקוח על הבנקים, דצמבר 2005; חוזר 9-20-3 של המפקח על הביטוח ושוק ההון, אוקטובר 2006; תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ע-2009.
4. מתוך כתבים נבחרים של ולדימיר איליץ' לנין, משנת 1916: Imperialism, the Highest Stage of Capitalism.
5. מסכת כתובות, דף י', עמוד א'.
6. LIBOR – London Inter Bank Offered Rate – הריבית הממוצעת שנקבעת על ידי מקבץ שערי הריבית של בנקים עיקריים ברחבי העולם.
7. EURIBOR – Euro Interbank Offered Rate – שיעור הריבית הבין-בנקאית האירופית, הנקבעת על ידי מקבץ של כ-40 בנקים ביבשת.
8. www.nytimes.com/2017/03/07/business/caterpillar-tax-fraud.html?_r

מיליארדי דולרים של רווחים שנצברו בחברות-בנות הרשומות מחוץ לארה"ב לחברות האם והימנעות מתשלום המס על רווחים אלה באמצעות רישומי ההעברות כהלוואות. מיקוד החקירות הוא ככל הנראה בחברות הבת של החברה בשווייץ, שם שיעורי המס המשולמים על רווחים הם 4%-6%, לעומת שיעור מס של 35% בארה"ב.

לפי דוח של מומחה חשבונאי, שניתח את העסקאות מתוך הדוחות הכספיים ומסמכים נוספים, החברה לא פעלה לפי כללי החשבונאות, במטרה לשמור על מחיר מניה גבוה; לפעילות העברת הכספים והרישומים החשבונאיים אין תוחלת עסקית, אלא היא נועדה להימנעות מתשלום מס בארה"ב.

קטרפילר אינה לבד. לפי ההערכות, חברות כמו אפל, גוגל ופיזר צברו בחברות-בנות, הרשומות במקלטי מס שונים, למעלה מ-2.3 טריליון דולר, שהעברתם לארה"ב מחייבת תשלום מס במדינת-האם שלהם.⁸

כל אלו מחזירים אותנו לשאלה המטרידה כל סטודנט מתחיל לחשבונאות: האם ראית חשבון היא המקצוע המשעמם בעולם? ●

הערות

1. "הרפתקאותיו של פרגרין פיקל" שנכתב ב-1751 על ידי טוביאס סמולט, משורר וסופר סקוטי. זהו מקור המונח Cooked Books

לשירותים בנקאיים לקהילה היתה אחראית ליצירת המדיניות של החשבונות הכוזבים, להצבת יעדים בלתי אפשריים במודע ולהתעלמות מתגובות הכפופים לה, שהבינו שלא ניתן להשיג יעדים אלו.

Hampton Creek Foods. בפרסומים על

מדיניות החברה דווח, כי היא פנתה לקבלנים על מנת לבקר באתרים של קמעונאים מובילים ולקנות את מוצר המיוז שלה. הוצגו תכתובות דואר אלקטרוניות שנשלחו על ידי סגן נשיא החברה, בהן הוא מנחה את הקבלנים לבקר בחנויות קמעוניות כדי לקנות את המוצר. נטען גם, שהחברה ביקשה מהקבלנים להתקשר לחנויות קמעונאיות כדי לברר על מוצר המיוז שלה, במאמץ להראות שיש עניין במוצר. החברה בתגובתה טענה, כי התוכנית לרכישת מוצריה היתה למטרות בקרת איכות.

שנת 2017

ברקליס. במקרה זה מדובר על התארגנות של מספר בנקים גדולים בעולם, לפחות משנת 1991, שנחשפה כבר ב-2012, לקביעת שערי הליבור,⁶ כאשר כל נקודת בסיס (0.01%) של שינוי בליבור הביאה לבנקים רווחים של מיליוני דולרים. ב"שערוריית הליבור" נקנסו הבנקים במיליארדי דולרים. הקנסות הוטלו על ידי נציבות האיחוד האירופי ורגולטורים נוספים בעולם בגין מניפולציות על שערי הליבור ועל שערי היוריובור.⁷ להלן התכתבות דואר אלקטרוני בין שני מבצעים של הבנק:

מבצע א': כמו תמיד, כל עזרה תזכה להערכה. מה אתה חושב שתוכל להציע עבור 3 מיליון?

מבצע ב': אני לוקח 90 למרות ש-91 זה מה שאני צריך להציע.

מבצע א': אני מסכים עימך ומבין לחלוטין. תזכור שכשאני אפרוש ואכתוב ספר על העסק יכתב השם שלך באותיות זהב... ותהיה לך הזמנה חופשית לבר שלי באיים היווניים.

מבצע ב': אני מעדיף שזה לא יהיה בשום ספר.

קטרפילר. אחת מהחברות הגדור

לות בעולם לייצור ציוד לבנייה. נגד החברה נפתחה חקירה, בעקבות חשדות שעלו מנייתוח הדוחות הכספיים, על העברות של